

בענין קנין נישואין

א

תנן בכתובות ב' ע"א, בתולה נשאת, ובתוס' ד"ה נשאת, הא דלא קתני נושאין את הבתולה, כמו האיש מקדש, לפי שעתה מקצר יותר. ועוד דאי תנא הכי, ה"א אפילו בעל כרחיה, כדמשני שם בקידושין ב' ע"ב, גבי הא דפריך וליתני האיש קונה. הרי מבואר דגם בקנין נישואין בעינן מדעתה, ואע"ג דהיא כבר מקודשת לו, מ"מ לא מהני נישואין בעל כרחיה אלא מדעתה. והנה כדברי התוס' דבקנין נישואין בעינן מדעתה, זה מפורש בכתובות מ"ז ע"א, מנין שמעשה הבת לאב וכו' דאי ס"ד מעשה ידיה לאו דאביה, אלא הא דזכי ליה רחמנא לאב למוסרה לחופה, היכי מצי מסר לה, הא קמבטל לה ממעשה ידיה. ופרש"י הא דזכי ליה רחמנא לאב למיסרה לחופה. כדכתיב את בתי נתתי כל נתינות שבה במשמע, ואותו היום אינה עושה מלאכה. הרי להדיא דזכי ליה רחמנא לאב למוסרה לחופה, ואין הארוס יכול להכניסה לחופה בעל כרחיה, והיינו משום דגם קנין נישואין בעינן מדעתה, ובנערה דאב במקום בתו קאי, אין זה חשוב בעל כרחיה, כיון שהוא מדעתו של אב, ועי' תוס' קדושין ה' ע"ב ד"ה ורב עיי"ש.

אלא דלפי זה יש לתמוה על הרמב"ם, שלא הזכיר דבר זה כלל, שבקנין נישואין בעינן מדעתה, והנה בקידושין כתב הרמב"ם בפ"ד מה' אישות ה"א, אין האשה מתקדשת אלא

לרצונה, והמקדש אשה בעל כרחיה אינה מקודשת, ואילו בדין נישואין שם בפ"י ה"א, לא כתב הרמב"ם שאין האשה נשאת אלא מדעתה ולא בעל כרחיה. וביותר צ"ע לפי מש"כ התוס' הנ"ל, שדין זה נשנה במתני' דקתני בתולה נשאת, דהיינו מדעתה, א"כ למה לא כתב זה הרמב"ם במפורש דבקנין נישואין בעינן מדעתה.

ונראה דאיתא בקדושין ב' ע"ב, אי תני קונה ה"א אפילו בע"כ, תנא האשה נקנית דמדעתה אין, שלא מדעתה לא. ועיי' בחדושי הרשב"א ד"ה תנא וז"ל, ויש מי שהקשה אפילו תניא האיש קונה, היכי הוה ס"ד דנקנית בעל כרחיה, דהיכי מצינו מקנה בע"כ. ואישתמיטתיה תלוה וזבין וזביניה זביני, ותלוה וקדיש קדושיה קדושין, דאגב אונסיה דזוזי גמרה ומקנה נפשה כאמימר דאית ליה הכין בפרק חזקת, והכא לאו בעל כרחיה לגמרי קאמר, אלא כי האי גוונא, וקיי"ל כר"א דאמר התם שאשה אינה מקודשת, דהוא עושה שלא כהוגן, ודיוקיא דהכא כר"א אתיא, ואמימר מתרץ לה כתירוצא קמא משום דתנא סיפא בדידה ע"כ.

הרי מבואר בדברי הרשב"א, דהא דשנינו האשה נקנית, דהיינו מדעתה ולא בעל כרחיה, זה לא על עיקר דינ קדושין שהוא רק מדעתה, דזה פשוט הוא כמש"כ הרשב"א הנ"ל, היכי הוה ס"ד דנקנית בעל כרחיה, דהיכי מצינו מקנה בע"כ, אלא הכא לאו בעל כרחיה לגמרי קאמר,

אלא שהוא באופן דתלוה וקדיש שמעיקר הדין קדושה קדושין, דאגב אונסיה גמרה ומקנה נפשה, והא דאינה מקודשת, זהו משום דעשה שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושה מיניה כדאמר ר"א בפרק חזקת הבתים מ"ח ע"ב.

וכן כתב המאירי קידושין ב' ע"ב וז"ל, אבל מה שיצא לנו ממנה לענין פסק הוא, שהאשה אינה מתקדשת בעל כרחיה וכו', מ"מ אין זה צריך קרא, שא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו, והרי אף בשאר דברים אין שום מקח מתקיים באונס וכו', ולא סוף דבר שאנסה בשעת קבלת קידושין, ר"ל שבשעת קבלת הקידושין היא אומרת איני מקבלם אלא באונס, או שנתנו לה שלא בידיעתה, ושלא היה מדבר עמה על עסקי קידושה, ואח"כ אמר לשם קידושין נתתי, אלא אפילו אמרה רוצה אני, כל שנתברר שאנסה עד שאמרה רוצה אני אינה מקודשת וכו', וראיה ברורה לזה שהרי מה שאמרו בפרק חזקת הבתים וכו', אמר ר"א הלכתא תלוהו וזבין וזבינה וזבין, אבל תלוהו לאתתא וקדיש לאו קדושה קידושין, הוא שעשה שלא כהוגן, ועשו לו שלא כהוגן, ואפקעינהו רבנן לקדושה.

אמנם רש"י כתב ביבמות י"ט ע"ב, קידושין דעלמא והלכה והיתה לאיש אחר, מדעתה משמע. הרי כתב דלמדים מקרא דבעינן דעתה בקידושין, ולכאורה צ"ע דלמה לי קרא על זה, הלא סברא היא דבעינן דעת המקנה כמו בכל הקנינים, וכמש"כ הרשב"א והמאירי הנ"ל, שאין זה צריך קרא, שא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו, והרי אף בשאר דברים אין שום מקח מתקיים באונס, והיכי הוה ס"ד דנקנית בעל כרחיה, דהיכי מצינו מקנה בעל כרחיה. וזה מפורש ברש"י קידושין מ"ד ע"א וז"ל, קידושין דמדעתה, דבעינן דעת המקנה. הרי כתב דהא דבעינן דעתה

בקידושין, אין זה דין מסוים בהלכות קידושין, אלא שהוא דין בהלכות קנינים דבעינן דעת המקנה, וזה לא כמש"כ רש"י ביבמות הנ"ל, דלמדים מקרא והיתה לאיש אחר מדעתה משמע, וכבר העיר בזה במסורת הש"ס בקידושין ב' ע"ב. ואשר נראה לומר דהא דבעינן דעתה בקידושין, דיש בזה שני דינים, חדא מצד הלכות קנינים דבעינן דעת המקנה, ועוד שהוא דין מסוים בהלכות קידושין, דבעינן דעתה לעצם חלות הקידושין, והיינו דדעתה הוא ממעשה הקידושין, וזה למדים מקרא והיתה לאיש אחר מדעתה משמע. ויש בזה נפ"מ לדינא, דנפסק בשו"ע אה"ע סי' כ"ז סעי' ב', אמר לה הרי את אשתי הרי את זקוקתי וכו' מקודשת. וברמ"א שם, אם הבינה דבריו, או שדברו תחילה מעסקי הקידושין. ועיי' באבני מלואים אם הבינה דבריו, ומשמע דאפילו אין העדים יודעין אם הבינה, כל שהיא אומרת שהבינה הוי קידושי ודאי, וקשה דהא הוי כמקדש בלא עדים, ואפשר כיון דעיקר הקידושין מצד המקדש וכו', א"כ עיקר דבר שבערוה מצד הבעל הוא, ולכן לא בעינן תרי סהדי אלא לגוף הקידושין ששמעו מן המקדש, אבל רצון האשה לא בעי עדים וסגי בהודאתה וכו', ואפילו לדעת הפוסקים דשליח לקבלה צריך עדים, היינו משום דכל דליכא עדות שהוא שלוחה לא הוי מעשה המקדש כלום, אבל כל שהמקדש גומר קידושין בפני האשה, אע"ג דליכא סהדי על מה שבלבה מהני הודאתה בזה, ואכתי צ"ע בזה ע"כ.

מעתה נראה דאם נאמר דהא דבעינן דעתה בקידושין, זהו רק מצד הלכות קנינים דבעינן דעת המקנה, א"כ אפשר לומר כמש"כ האבני מלואים הנ"ל, דעל רצון האשה לא בעי עדים וסגי בהודאתה, כיון דרצון האשה בקידושין אין זה מהלכות קידושין, אלא שהוא דין בהלכות

קנינים דבעינן דעת המקנה, א"כ אין זה דבר שבערוה שצריך עדים, אלא מהני הודאתה שקבלה את הקידושין מדעתה והיה דעת המקנה. אולם אם נאמר דהא דבעינן דעתה בקידושין זהו דין מסוים בהלכות קידושין, דבעינן דעתה לעצם חלות הקידושין, ולמדים זה מקרא והיתה לאיש אחר מדעתה משמע, והיינו דדעתה הוא ממעשה הקידושין, א"כ פשוט הוא דדעתה בקידושין הוא דבר שבערוה, ובעי עדים ולא סגי בהודאתה. ועיי' בפ"ת אה"ע סי' כ"ז סק"ו, שהביא בשם אחרונים החולקים על דברי האבני מלואים הנ"ל, וס"ל דבעי עדים שהיה מדעתה, ולא סגי בהודאתה. ולפי המבואר זה מפורש בדברי רש"י ביבמות הנ"ל, דלמדים מקרא והיתה לאיש אחר מדעתה משמע, היינו דדעתה בקידושין הוא דין בעצם חלות הקידושין, וא"כ הרי זה דבר שבערוה דבעי עדים.

ובזה יהא ניחא דברי רש"י הנ"ל, שלכאורה הם סתרי אהדדי, דבקידושין מ"ד ע"א כתב, קידושין דמדעתה דבעינן דעת המקנה, וביבמות י"ט ע"ב כתב, קידושין דעלמא והלכה והיתה לאיש אחר, מדעתה משמע. ונראה דביבמות הלא מיירי ביבמה שנקנית בעל כרחא, כדאמרינן שם העושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה, רבי אומר קנה, וחכ"א לא קנה, מ"ט דרבי גמר מביאה דיבמה, מה ביאה דיבמה בעל כרחא, אף קידושין דיבמה בעל כרחא, ורבנן גמרי מקידושין דעלמא מה קידושין דעלמא מדעתה, אף קידושין דיבמה מדעתה, ועל זה פרש"י קדושין דעלמא, והלכה והיתה לאיש אחר מדעתה משמע, והיינו כיון דיבמה נקנית בעל כרחא, א"כ מצד הלכות קנינים אי אפשר לומר דקידושין דיבמה בעינן מדעתה, משום דבעינן דעת המקנה, שהרי היבמה היא בכלל לא המקנה את עצמה ליבם, אלא היא

נקנית ליבם בעל כרחא, א"כ גם בקידושין דיבמה לא בעינן דעתה משום דבעינן דעת המקנה, כיון שהוא יכול לקנותה בעל כרחא, א"כ לאו מקנה היא כלל, ולכן כתב רש"י שם דבעינן דעתה בקידושין, משום דכתיב והלכה והיתה לאיש אחר מדעתה משמע, והיינו שהוא דין מסוים בהלכות קידושין, דבעינן דעתה לעצם חלות הקידושין, א"כ גם בקידושין דיבמה בעינן מדעתה. אבל בקידושין מ"ד ע"א, דמיירי בכל קידושי אשה, שפיר כתב רש"י דמצד הסברא קידושין בעינן מדעתה, משום דבעינן דעת המקנה. אמנם גם בקידושי כל אשה למדים מקרא והיתה לאיש אחר מדעתה משמע, והיינו דדעתה בקידושין הוא מעצם חלות הקידושין, והנפ"מ הוא שהרי זה דבר שבערוה דבעי עדים.

לפי זה אפשר לומר דהא דקתני במתני' ריש קידושין האשה נקנית, ואמרו בגמרא דמדעתה אין שלא מדעתה לא, דנאמר בזה שתי הלכות, חדא כמש"כ הרשב"א הנ"ל, דשלא מדעתה לא, היינו באופן שתלולת וקדיש, דאע"ג דאגב אונסיה גמרה ומקנה נפשה והוי מדעתה, מ"מ אינה מקודשת, משום דעשה שלא כהוגן אפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה, ועוד שלא מדעתה לא, היינו היכא שנתנו לה הקידושין שלא בידיעתה, ושלא היה מדבר עמה על עסקי קידושיה, ואח"כ אמר לשם קידושין נתתי וכמש"כ המאירי הנ"ל, דבאופן זה אינה מקודשת מעיקר הדין, וזה לא רק משום דליכא דעת המקנה, אלא משום דדעתה בקידושין הוא מעצם חלות הקידושין, דכתיב והיתה לאיש אחד מדעתה משמע, ואשר ע"כ זה נשנה במתני' ריש קידושין, דבעינן דעתה בקידושין, היינו שדעתה הוא דין בהלכות קידושין, ויש בזה נפ"מ לדינא שהרי זה דבר שבערוה ובעי עדים.

וזה מבואר בדברי הרמב"ם, דכתב בפ"ד מה' אישות ה"א, אין האשה מתקדשת אלא לרצונה, והמקדש אשה בעל כרחא אינה מקודשת. ועיי' במגיד משנה והמקדש אשה בעל כרחא וכו', מסקנא פרק חזקת הבתים, דאמר ר"א הוא עשה שלא כהוגן, ולפיכך עשו לו שלא כהוגן, לפיכך אפקעינהו רבנן לקדושי מיניה. ולכאורה צ"ע מאחר שכתב הרמב"ם והמקדש אשה בעל כרחא אינה מקודשת, וזה משום דאפקעינהו רבנן לקדושי מיניה, א"כ לשם מה הקדים הרמב"ם וכתב, אין האשה מתקדשת אלא לרצונה, ומשמע שמעיקר הדין הוא דבעינן מדעתה בקידושין. ואם נתן לה כסף קידושיה שלא בידיעתה אינה מקודשת, ומאי חידוש הוא הלא בכל הקנינים בעינן דעת המקנה. אמנם לפי המבואר יש בזה חידוש דין דבעינן מדעתה בקידושין, לא רק מצד הלכות קנינים דבעינן דעת המקנה, אלא הוא דין מסוים בהלכות קידושין, דבעינן מדעתה לעצם חלות הקידושין, דכתיב והיתה לאיש אחר מדעתה משמע וכמש"נ.

ב

והנה בקנין נישואין דבעינן מדעתה, ויש להסתפק אם הוא רק מצד הלכות קנינים משום דבעינן דעת המקנה, או שגם קנין נישואין הוא בכלל הא דכתיב והיתה לאיש אחר מדעתה משמע. ויש בזה נפ"מ לדינא, דהנה האור שמח בפ"י מה' אישות ה"ב, כתב להסתפק אם חופה בעיא עדים, או סגי בהודאה דשניהם, או דלמא הוי כמו קדושין דבעי עדים, ובהודאת שניהם אינה מקודשת, ה"נ חופה וכו' עיי"ש.

אולם דבר זה מפורש בתוס' ר"י הזקן קידושין ד"י ע"ב וז"ל, חופה היא שמיחדין שניהם

בפני רבים בבית אחד לבדם, ועדים הואין היחוד. הרי כתב להדיא דחופה בעי עדים, ובלא עדים לא הוי נשואה, והיינו משום דגם קנין הנישואין הוי דבר שבערוה דבעי עדים.

ולפי זה נמצא דאם נאמר דהא דבעינן מדעתה בקנין נישואין הוא רק מצד הלכות קנינים דבעינן דעת המקנה, א"כ פשוט הוא דלא בעינן עדים דהנישואין היו מדעתה, אלא סגי בהודאתה שהיה מדעתה, וכמש"כ האב"מ הנ"ל, דגם בקידושין לא בעינן עדים שהיה מדעתה, אבל אם נאמר שגם קנין נישואין הוא בכלל הא דכתיב והיתה לאיש אחר מדעתה משמע, והיינו שגם דעתה בנישואין הוא מעצם חלות קנין הנישואין, א"כ הרי זה בכלל דבר שבערוה ובעי עדים.

אכן נראה דהאי קרא והיתה לאיש אחר, הלא בכ"מ אמרינן שזה נאמר על קידושין, כמבואר בקידושין ה' ע"א ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה, מה יציאה בשטר אף הויה בשטר, וא"כ גם מה שלמדים מהאי קרא והיתה לאיש אחר מדעתה משמע, שזה נאמר על קידושין ולא על נישואין. ועיי' באור שמח בפ"י מה' אישות ה"ב הנ"ל שכתב, דלא מצאנו שילפינן הויות להדי חופה לקידושין, והביא ראיה לזה דהרי בכתובות מ"ז ע"א אמרו, אלא הא דזכי ליה רחמנא לאב למימסריה לחופה וכו', ופרש"י כדכתיב את בתי נתתי כל נתינות שבה במשמע, ולא פירש משום דאיתקוש הויות להדדי, וכמו דאמרו שם מ"ז ע"ב על שטר וביאה, אמר קרא והיתה לאיש אחר איתקוש הויות להדדי, אלמא דחופה לא איתקוש להויות דקידושין.

מעתה נראה דהא דבעינן מדעתה בנישואין, זהו רק מצד הלכות קנינים דבעינן דעת המקנה, וא"כ אף דנישואין בעי עדים משום דהוי דבר שבערוה, מ"מ על דעתה שהיה בנשואין

לא בעינן עדים, אלא סגי בהודאתה שהנשואין היו מדעתה, היינו מדעת המקנה. ולפי זה נמצא דאין כל חידוש דין בזה דבעינן מדעתה בקנין הנשואין. שאם הנשואין היו שלא בידיעתה כלל, הרי פשוט הוא שלא חל קנין הנשואין, וכמש"כ הרשב"א בריש קידושין הנ"ל, היכי הוה ס"ד דנקנית בעל כרחך דהיכי מצינו מקנה בעל כרחו, ואם אנסה שתנשא לו, הרי בודאי שחל הנשואין דאגב אונסיה גמרה ומקנה נפשה, ועיי' בתוס' ב"ב מ"ח ע"ב ד"ה קדיש, דלא רק בקדיש בכספא, אלא גם בקדיש בביאה ובשטר אמרינן דאגב אונסיה גמרה ומקנה נפשה, דכנגד גופה שקנוי לו, מתחייב לה שאר כסות ועונה, וא"כ גם בנישואין אגב אונסיה גמרה ומקנה נפשה, שע"י הנשואין הוא מתחייב לה בשאר כסות ועונה, ובנישואין לא שייך לומר דאפקעינהו רבנן לנשואיה מיניה משום שעשה שלא כהוגן, דרק בקידושין שייך אפקעינהו, היינו דבקדיש בכספא הפקירו את מעות הקידושין ועשו מעות מתנה, ובקדיש בביאה שויהו רבנן לבעילתו בעילת זנות כמבואר בב"ב מ"ח ע"ב, אבל בחופה שהוא יחוד לא שייך בו לומר אפקעינהו, שהרי אין להפקיע את היחוד שנתייחד עמה על כרחך דאגב אונסיה גמרה ומקנה נפשה. ועוד נראה דבנשואין לא שייך בכלל לומר שעשה שלא כהוגן, כיון שהיא מקודשת לו, אין זה שלא כהוגן, אם הכניסה לחופה בעל כרחך.

ואשר ע"כ הרי ניתא הא דלא הזכיר הרמב"ם כלל דבקנין נישואין בעינן מדעתה, כיון שאין זה דין מסוים בהלכות נישואין דבעינן מדעתה, אלא שהוא דין בהלכות קנינים דבעינן דעת המקנה, א"כ אין בזה כל חידוש דין שגם בקנין נשואין בעינן דעת המקנה כמו בכל הקנינים, ואם אנסה שתנשא לו, הרי באמת חלו

הנשואין דאגב אונסיה גמרה ומקנה נפשה. ועיי' רמ"א אה"ע סי' ל"ז סעי' י"ג, דקטנה שנתקדשה ע"י אביה, ומת האב קודם שנשאת, ונשאת, דהנשואין הוי רק מדבריהם. והיינו משום דנשואי קטנה הוי שלא מדעתה, וגם בקנין נשואין בעינן מדעתה, כלומר דעת המקנה, ובקטנה ליכא דעת המקנה. וזהו דכתבו התוס' בריש כתובות הנ"ל בתירוץ הראשון, דהא דקתני במתני' בתולה נשאת, ולא נושאת את הבתולה, כמו האיש מקדש, לפי שעתה מקצר יותר, ולא כמש"כ בתירוץ השני להשיענו דבקנין נשואין בעינן מדעתה, שהרי הא דבעינן מדעתה בקנין נשואין, אין זה מהלכות נשואין, אלא שהוא דין בכל הקנינים דבעינן דעת המקנה, וא"כ זה לא צריך למיתני במתני' דכתובות דקתני דיני נישואין ולא דיני קנינים.

ג

ונראה עוד בזה, דכתב הר"ן דיש כתובות, או שפירסה נדה, איכא דיליף לה מהכא דחופה היינו יחוד וכו', ולאו בת חופה היא, ומשונה אינו מעלה לה מזונות, דאם איתא דחופה לאו היינו יחוד למה אינו מעלה לה מזונות, והא תזיא לנשואין, ולפי זה אין מכניסין את הכלה לחופה עד שתטהר וכו', וכן דעת הרמב"ם בפ"י מה' אישות וכו', ומיהו בדיעבד מהניא דכיון דאסיקנא בפרק הבא על יבמתו דיש חופה לפסולות כגון אלמנה לכה"ג וחברותיה, אע"ג דלא חזיין לעולם לביאה וליחוד, הא נמי לא גרעה מינייהו וכו', ואחרים אומרים דחופה לאו היינו יחוד וכו'. אלא חופה היינו כל שהביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם נישואין, וילפינן לה מדכתיב ואת בית אישה נדרת. דמשמע דכל זמן שהיא בבית אישה הרי היא ברשותו, וכי

— תימא פירסה גדה למה אינו מעלה לה מזונות הרי בידו להכניסה לחופה, היינו טעמא שכיון שאין חופה זו מסורה לביאה לא חייבוהו חכמים לכנסה ע"כ.

והנה כתב הרמב"ם בפ"י מה' אישות ה"א, הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה וכו', ואפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה בבית אביה, עד שיביא אותה לתוך ביתו ויתייחד עמה ויפרישנה לו, וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום. ובה"ב כתב, כיון שנכנסה הארוסה לחופה הרי זו מותרת לבא עליה בכל עת שירצה, והרי היא אשתו גמורה לכל דבר, ומשתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה והוא שתהיה ראויה לבעילה, אבל אם היתה גדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנישואין והרי היא כארוסה עדיין. ועיי' במגיד משנה ודעת רבינו שה"ה לכל דבר שאין חופת גדה קונה, לא ליורשה ולא לטמא לה וכו', ויש חולקין ואומרים דלא מיבעיא להו אלא לענין כתובה, אבל לשאר דברים חופה גמורה היא. ובכ"מ שם הביא בשם הר"ן והרא"ש שתמהו על הרמב"ם, כיון דקיי"ל ביבמות דיש חופה לפסולות, גדה למה לא יקנה.

ונראה בדעת הרמב"ם דכתב שם בה"ו, המאיר את האשה ובירך ברכת חתנים ולא נתייחד עמה בביתו עדיין ארוסה היא. ועיי' בלח"מ הר"ן ז"ל כתב שיש מחלוקת במה שנקרא חופה, אם הוא ייחוד, או הבאה לביתו, ונראה מדברי רבינו דתרתו בעינן יחוד והבאה לביתו, שכן כתב למעלה עד שיביא אותה לתוך ביתו ונתייחד עמה ויפרישנה לו וכו', וזה אמרו כאן ולא נתייחד עמה בביתו, משמע בדבר אחד לא מהני, אלא אחר ייחוד בביתו.

אכן נראה דאפילו לדעת הרמב"ם דתרתו איתנייהו בחופה, הבאה לביתו, ויחוד, מ"מ שני דיני חופה הם, וחלוקים הם בדיניהם, דהרי כתב הר"ן הנ"ל בטעמא דחופת גדה לא הוי חופה, כיון דחופה היא יחוד ונדה לאו בת יחוד היא, אבל אם חופה היא הבאה לביתו, א"כ גם גדה בת חופה היא, דהיינו הבאה לביתו. ואשר ע"כ נראה לדעת הרמב"ם דתרתו איתנייהו בחופה, הבאה לביתו, ויחוד, א"כ הא דחופת גדה לא הוי חופה, היינו שהיחוד שיש בחופה לא הוי בחופת גדה, אבל הבאה לביתו שיש בחופה, זה הוי גם בחופת גדה, והנפ"מ בזה יתבאר לקמן. וזה מפורש בדברי הרמב"ם, דכתב בפ"י מה' אישות ה"ב, אבל אם היתה גדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנישואין, והרי היא כארוסה עדיין. וצ"ע הא דכתב "לא גמרו הנישואין" ומשמע דלא הוי רק גמר הנישואין, אבל מ"מ הוי תחילת נישואין, והלא חופת גדה לא הוי חופה, א"כ אין גם תחילת נישואין.

והנה בשו"ע אה"ע סי' ס"א סעי' א', אבל אם היתה גדה ואח"כ כנסה לחופה ונתייחד עמה אינה כאשתו, אלא לכל הדברים היא עדיין ארוסה מאחר שהיתה גדה. ועיי' בחלקת מחוקק סק"ב, אלא לכל הדברים עדיין היא כארוסה, משמע דאינו יורשה, ואינו זוכה במציאתה ובמעשה ידיה ובפירות, שהן הד' דברים שהבעל זוכה באשתו. הרי מבואר דהשו"ע שינה מלשונו של הרמב"ם, דכתב בחופת גדה "לא גמרו הנישואין" ובשו"ע כתב, אינה כאשתו, אלא לכל הדברים היא עדיין ארוסה, מאחר שהיתה גדה.

אמנם בדעת הרמב"ם נראה דבחופת גדה רק "לא גמרו הנישואין" דהיינו שהיחוד

תנשא נדה עד שתטהר, אף על גב שכבר כתב דחופת נדה לא היא חופה, ולא גמרו הנישואין והרי היא כארוסה עדיין, אמנם נראה דכאן כתב הלכה מחודשת, דלא רק שלא גמרו הנישואין כשהיא חופת נדה, אלא שלא תנשא נדה עד שתטהר, היינו שגם תחילת הנישואין שהיא הבאה לביתה, אין לעשות לכתחילה כשהיא נדה עד שתטהר.

ד

ויסוד לזה ששייך תלות דין חופה שהוא הבאה לביתו, גם כשלא גמרו הנישואין, דהיינו היחוד שיש בחופה, הנה זה מבואר להדיא בכתובות מ"ת ע"ב דשנינו שם מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל, אמר רב מסירתה לכל חוץ מתרומה וכו', מסירתה זו היא כניסתה לחופה, ושמואל אמר לירושתה, ופירש"י מסירתה לכל לירשה, וליטמא לה, ולמעשה ידיה, ולכל דבר איש באשה קיימא מסירת שלוחים במקום חופה וכו', שמואל אמר לירושתה הוא דמהניא מסירה, שאם מתה בדרך בעל יורש נדונייתה, דאע"ג דאמר מר אשתו ארוסה מתה אינה יורשה, הכא כיון דמסרה אחולי אחיל אב מהשתא מחמת קיחוב נישואין, אבל לתרומה ולהפרת נדריה שלא בשותפות, ולמציאתה דאינה אלא משום איבה, ואכתי ליכא למיחש להכי, לא מהניא מסירה כי חופה.

אולם בתוס' שם ד"ה ושמואל אמר לירושתה, לא אתא לאפוקי הפרת נדרים, דהא תנא דבי ר"י בסמוך דהויא ברשות הבעל להפרת נדריה ויצתה מרשות האב. ונראה דה"ה מיטמא לה, כיון דאפקה רחמנא מסקילה לחנק דמהתם יליף לכל מילי, אלא למעוטי

שיש בחופה לא הוי בחופת נדה, אבל הבאה לביתו שיש בחופה, זה הוי גם בחופת נדה. רבזה יהא ניהא הא דכתב הרמב"ם בפ"י מה' אישות ה"ו, ולא תנשא נדה עד שתטהר, ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר, ואם עבר ונשא ובירך אינו חוזר ומברך. ועיי' במאירי ריש כתובות ד"ה ממה, לאחר שהביא את דעת הרמב"ם דחופת נדה לא הוי חופה, הביא את דברי הרמב"ם הנ"ל, דאם עבר ונשא, כשהיא נדה, ובירך אינו חוזר ומברך. וכתב על זה וז"ל, ואני מוסיף תימה בדבריהם אחר שעדיין לשיטתם אינה אלא כארוסה, למה אינו חוזר ומברך, וברכה זו הרי היא כמי שאינה ע"כ. עוד יש לתמוה על הרמב"ם לשם מה חזר וכתב בה"ץ הנ"ל, ולא תנשא נדה עד שתטהר, הלא כבר כתב דין זה שם בה"ב, אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנישואין, והרי היא כארוסה עדיין, וכבר העיר בזה בק"נ על הרא"ש פרק אע"פ סק"כ עיי"ש.

לכן נראה לפי המבואר בדעת הרמב"ם דבחופת נדה רק, לא גמרו הנישואין דהיינו שהיחוד שיש בחופה זה לא הוי בחופת נדה, אבל הבאה לביתו שיש בחופה זה הוי גם בחופת נדה, ואשר ע"כ שפיר כתב הרמב"ם דאם עבר ונשא כשהיא נדה ובירך אינו חוזר ומברך, כיון דתחילת הנישואין, דהיינו הבאה לביתו, יש גם כשהיא נדה א"כ בדיעבד שייך על זה ברכת חתנים, ואף שלכתחילה אין לברך ברכת חתנים אלא בגמר הנישואין, מכל מקום בדיעבד כשבירך ברכת חתנים על תחילת הנישואין, דהיינו על הבאה לביתו, שהוא גם כשהיא נדה, הרי זה ברכת חתנים ואינו חוזר ומברך. וזהו דכתב הרמב"ם בהאי הלכה, ולא

ולא הבעל יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין. נראה מדבריו אלה דבנדרים שנדרה קודם שנמסרה לשלוחיו מיירי, ומדברי הטור נראה דגם בנדרים שנדרה אחר שנמסרה לשלוחיו אינו יכול להפר, ועיי' בלח"מ שם.

עכ"פ מבואר בדברי הכ"מ בדעת הרמב"ם, דבמסר האב לשלוחי הבעל, הרי היא ברשות הבעל להפרת נדריה, והיינו דדעת הרמב"ם הוא כמש"כ התוס' הנ"ל, דשמואל דאמר לירושתה לא אתא לאפוקי הפרת נדריה ומיטמא לה, וזה משום דמסירתה זו היא כניסתה לחופה. אלא דצ"ע הא דכתב הרמב"ם בפכ"ב מה' אישות ה"א הנ"ל, ומאימתי יזכה בירושתה משתצא מרשות האב, ואע"פ שעדיין לא נכנסה לחופה, הואיל ונעשית ברשות בעלה יירשנה, כיצד האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי בעלה וכו', והלא כשנמסרה לבעלה או לשלוחי הבעל הרי זה כניסתה לחופה כדאמרו בגמרא, מסירתה זו היא כניסתה לחופה, א"כ האיך כתב הרמב"ם ואע"פ שעדיין לא נכנסה לחופה, הרי מסירתה לשלוחי הבעל זו היא כניסתה לחופה.

עוד יש לתמוה לדעת הרמב"ם בפ"י מה' אישות ה"א הנ"ל, דתירתי איתנייהו בחופה, הבאה לביתו, ויחוד, א"כ במסר האב לשלוחי הבעל מאי שיך לומר מסירתה זו היא כניסתה לחופה, הלא אין כאן יחוד ולא הוי חופה כלל. ולכאורה מוכח מזה כדעת החולקים שהביא הר"ן ריש כתובות, דחופה לאו היינו יחוד, אלא חופה היא כל שהביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם נשואין, וילפינן לה מדכתיב ואם בית אישה נדרה, דמשמע דכל זמן שהיא בבית אישה הרי היא ברשותו, ואשר ע"כ שפיר אמרינן דמסירתה זו היא כניסתה לחופה.

תרומה אתי, וירושתה נקט לרבותא, דלא מיבעיא ליטמא לה ולהפרת נדריה דהויא מסירה כחופה, אלא אפילו ליורשת דהוה ס"ד כיון דירושת הבעל תקנתא דרבנן היא, הכא במסר לא תקון וכו', אפ"ה יורשה.

והנה הרמב"ם כתב בפכ"ב מה' אישות ה"א, הבעל קודם לכל אדם בירושת אשתו, ומאימתי יזכה בירושתה, משתצא מרשות האב ואע"פ שעדיין לא נכנסה לחופה, הואיל ונעשית ברשות בעלה יירשנה. ובה"ב כתב, כיצד האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי בעלה וכו', ומתה בדרך קודם שתכנס לחופה וכו', בעלה יורשה. הרי כתב דבמסירה לשלוחי הבעל בעלה יורשה, היינו שיורש את כל נכסיה, ולא רק נדונייתה כמש"כ רש"י הנ"ל, והטעם הוא לא כמש"כ רש"י כיון דמסרה אחולי אחיל אב מהשתא מחמת קירוב נשואין, ובדברי הרמב"ם מבואר הטעם שבעלה יורשה, שהוא מעיקר הדין הואיל ונעשית ברשות בעלה יירשנה, והיינו דדעת הרמב"ם הוא כמש"כ התוס' הנ"ל, דשמואל דאמר לירושתה לא אתא לאפוקי הפרת נדריה ומיטמא לה, וירושתה נקט לרבותא, דלא מיבעיא ליטמא לה ולהפרת נדריה דהויא מסירה כחופה, אלא אפילו ליורשה, כיון דירושת הבעל תקנתא דרבנן היא, הכא במסר לא תקון, אפילו הכי יורשה.

וכן כתב הרמב"ם בה' נדרים פי"א הכ"ב, הלך האב עם שלוחי הבעל, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל, עדיין אביה ובעלה מפירין נדריה, מסר האב לשלוחי הבעל, או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל, אין האב יכול להפר שהרי יצאת מרשותו, ולא הבעל יכול להפר, שאין הבעל מפר בקודמין כמו שבארנו. ועיי' בכ"מ ומ"ש רבינו בנמסרה

היינו דמה שנכנסה לרשות הבעל זו היא חופה. ואפשר עוד לומר דבזה גופיה פליגי רב ושמואל לדעת רש"י הנ"ל, דרב דאמר מסירתה לכל, משום דמסירתה זו היא כניסתה לחופה, היינו דהוא סובר דחופה היא הבאה לביתו, לכן מסירתה היא כניסתה לחופה, ושמואל דאמר לירושתה, ופרש"י הוא דמהניא מסירה שהבעל יורש נדונייתה, כיון דמסרה אחולי אחיל אב מהשתא מחמת קירוב נישואין, אבל לתרומה ולהפרת נדריה שלא בשותפות, ולמציאתה, לא מהניא מסירה כחופה, היינו דהוא סובר דחופה היינו יחוד, וא"כ מסירתה לא הוי חופה, שהרי אין כאן יחוד.

אולם לדעת התוס' והרמב"ם, דגם שמואל סובר מסירתה זו היא כניסתה לחופה, ליטמא לה, ולהפרת נדריה, וצ"ע לדעת הרמב"ם דחופה היינו יחוד, והלא במסירתה לשלוחי הבעל ליכא יחוד ולא הוי חופה כלל. ועיי' חלקת מחוקק שו"ע אה"ע סי' ס"א סק"ב, דהא דפסקינן שמיד שנמסרה לשלוחי הבעל, אף שמתה בדרך קודם החופה, בעלה יורשה, מ"מ י"ל לדעת הרמב"ם דכל זה דוקא שראוי לחופה ולביאה, אבל אם היא נדה, אף שנמסרה לשלוחי הבעל, לא עדיף מסירתה לשלוחים מחופה גופה, ודבריו תמוהים דמאי מהני במסירתה לשלוחי הבעל, מה שהיא ראוי לחופה ולביאה, הלא מ"מ ליכא יחוד ולא הוי חופה כלל, ואם בחופת נדה דעת הרמב"ם הוא דלא הוי חופה משום דלא הוי יחוד, הרי כש"כ הוא במסירתה לשלוחי הבעל דלא הוי חופה, כיון שליכא יחוד כלל, וכבר העיר בזה הבית יעקב ריש כתובות.

לכן נראה לפי המבואר בדעת הרמב"ם, דתירתי איתגיתו בחופה, הבאה לביתו, ויחוד,

ואשר ע"כ אפשר לומר דשני דיני חופה הם, ויש חלות דין חופה שהוא הבאה לביתו, אע"פ שלא גמרו הנישואין, דהיינו היחוד שיש בחופה. ולפי זה נמצא דהא דאמרינן מסירתה זו היא כניסתה לחופה, היינו דחלות דין חופה שהוא הבאה לביתו, יש גם במסירתה לשלוחי הבעל, אבל גמר הנישואין שהוא ע"י יחוד, שתהא כאשתו לכל דבר כמש"כ הרמב"ם בפ"י מה' אישות ה"א, זה בודאי לא הוי במסירתה לשלוחי הבעל, וזהו דכתב הרמב"ם בפכ"ב מה' אישות ה"א, ומאימתי יזכה בירושתה משתצא מרשות האב, ואע"פ שעדיין לא נכנסה לחופה, הואיל ונעשית ברשות בעלה יירשנה, כיצד האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי בעלה, הרי כתב דבמסירתה לשלוחי הבעל היא כבר ברשות הבעל, והיינו דמסירתה זו היא כניסתה לחופה, ומ"מ כתב ואע"פ שעדיין לא נכנסה לחופה, ונראה דהא דעדיין לא נכנסה לחופה, היינו גמר הנישואין שהוא היחוד שיש בחופה, אבל מ"מ הוי מסירתה לשלוחי הבעל ככניסתה לחופה, היינו כניסה לחופה שהוא הבאה לביתו שהיא ברשות הבעל, ולכן הוא זוכה בירושתה.

מעתה הרי גיחא הא דכתב הרמב"ם בה' נדרים הנ"ל, דבמסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל להפרת נדריה, ואע"פ שעדיין לא גמרו הנישואין עד שתכנס לחופה דהיינו יחוד, אמנם נראה דדין הפרת נדריה אינו תלוי בחלות דין נישואה, אלא בהבאה לביתו בלבד כדכתיב ואם בית אישה נדרה, דאם היא בבית הבעל הוא מיפר נדריה אע"פ שעדיין לא גמרו הנישואין, ולכן במסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל להפרת נדריה, כיון דמסירתה זו היא כניסתה לחופה, היינו

א"כ ה"ה שמיטמא לה, כיון שכבר גמרו הנישואין, והרי היא שארו הקרוב אליו ליטמא לה. אולם לדעת הרמב"ם דתרתני איתנייהו בחופה, הבאה לביתו, ויחוד, א"כ הא דמסירתה לשלוחי הבעל זו היא כניסתה לחופה, היינו דין חופה שהוא הבאה לביתו, וזה מהני רק להפרת נדריה כנ"ל, אבל לא גמרו הנישואין עד שתכנס לחופה דהיינו יחוד, וא"כ לגבי להיטמא לה, לפני שגמרו הנישואין אינו מיטמא לה, דלא הוי שארו הקרוב אליו, אלא בגמרו הנישואין.

ובזה יהא ניתא הא דאיתא בכתובות מ"ח ע"ב, ושמואל אמר לירושתה, ולפי דעת התוס' והרמב"ם הנ"ל, דלא ואתא לאפוקי הפרת נדריה, א"כ מאי חידוש הוא שאמר שמואל לירושתה, וכבר נדחקו בזה התוס' שם ד"ה ושמואל. ונראה דלמ"ד ירושת הבעל הוא מה"ת, ולמדים זה מקרא שארו זו אשתו כמבואר בב"ב קי"א ע"ב, א"כ במסר האב לשלוחי הבעל, אין הבעל יורשה, דלא הוי שארו אלא בגמר הנישואין, ולא בהבאה לביתו שהוא רק תחילת הנישואין, ועיי' בתוס' ב"ב קי"ג ע"א ד"ה מתה, שהבעל אינו יורש מחמת קורבה, אלא מחמת שאירות שהן חשובין כבשר אחד, וזה ודאי הוא רק בגמר הנישואין. ואשר ע"כ אמר שמואל לירושתה, היינו דסובר דירושת הבעל הוא מדרבנן וכדעת הרמב"ם בפ"ב מה' אישות ה"ג, שירושת הבעל הוא מארבעה דברים שזוכה הבעל בשעת הנישואין, וא"כ אמר שמואל לירושתה, היינו דבירושתה הוא זוכה בהבאה לביתו בלבד, אע"פ שלא גמרו הנישואין. ולפי זה נמצא שמדברי שמואל שאמר לירושתה, יש מקור לדעת הרמב"ם שירושת הבעל הוא רק מדרבנן, והראב"ד בפ"א

דין חופה שהוא הבאה לביתו, שהיא ברשות הבעל להפרת נדריה.

ולפי זה יוצא חידוש לדינא, דלגבי להיטמא לה שזה תלוי בחלות דין נשואה, דרך באשתו הנשואה מיטמא לה דכתיב שארו הקרוב אליו, ולא הוי שארו אלא בנשואה, דהיינו בגמרו הנישואין שהיא כאשתו לכל דבר, וא"כ במסר האב לשלוחי הבעל, אע"ג דמסירתה זו היא כניסתה לחופה, הלא זהו רק לגבי דין חופה שהוא הבאה לביתו, אבל עדיין לא גמרו הנישואין עד שתכנס לחופה דהיינו יחוד, א"כ לא הוי שארו הקרוב אליו להיטמא לה.

אמנם התוס' כתבו בכתובות מ"ח ע"ב ד"ה ושמואל אמר לירושתה, דלא ואתא לאפוקי הפרת נדריה, וה"ה דמיטמא לה, כיון דאפקה רחמנא מסקילה לחנק דמהתם יליף לכל מילי. ועיי' בחדושי הריטב"א שם דכתב, דליכא ראיה מהא דאפקה רחמנא מסקילה לחנק, דאפשר לומר שבמסירה לרשות הבעל יצאת מרשות האב, אבל מ"מ עוד לא נכנסה לרשות הבעל, וזהו דתני דבר"י דהאב אינו יכול להפר, אבל ה"ה דגם הבעל אינו יכול להפר, וכן הא דאפקיה רחמנא מסקילה לחנק, משום דכתיב לזנות בית אביה, ומרשות אביה כבר יצאה, אע"פ שלא נכנסה לרשות הבעל.

ונראה בדעת התוס' דסברי כשיטת הראשונים שהביא הר"ן ריש כתובות הנ"ל, דחופה לאו היינו יחוד, אלא חופה היא כל שהביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם נישואין, וילפינו לה מדכתיב ואם בית אישה נדרה, דמשמע דכל זמן שהיא בבית אישה הרי היא ברשותו. וא"כ נמצא דבהבאה לביתו הרי זה גם גמר הנישואין, ולכן כתבו התוס' דבמסר האב לשלוחי הבעל, שהרי היא ברשות הבעל להפרת נדריה,

ואשתו כתובה באורייתא לענין טומאת כהן דכתיב כ"א לשארו הקרוב אליו שארו זו אשתו, וכ"כ רבינו לקמן בפרק זה אשתו של כהן מתטמא לה, והיינו ודאי מדאורייתא, וכן משמע עוד מדבריו רפ"ג, וא"כ למה כתב שאינו מתאבל עליה מה"ת, ואפשר לומר דרבינו אזיל לטעמיה שסובר שכל דבר שאינו מפורש בתורה ממש, אע"פ שדינו דין תורה מיקרי מד"ס, ואשתו אינו מפורש בתורה וכו' עיי"ש.

עכ"פ מבואר בדברי הרמב"ם לדעת הכ"מ, שעל אשתו הנשואה הוא חייב להתאבל מה"ת, וזה למדים מדין קרובים שהכהן מיטמא להם, וגם לאשתו הוא מיטמא מה"ת, דכתיב כ"א לשארו הקרוב אליו שארו זו אשתו, וא"כ צ"ע הא דכתב הרמב"ם הטעם שאשתו של כהן מתטמא לה על כרחו, מפני שעשאוה כמת מצוה כיון שאין לה יורש אלא הוא, והלא טעם זה הוא רק להיטמא לה, אבל חיוב אבילות בודאי שאין במת מצוה. שרק בקרובים יש חיוב אבילות, וכיון שבאשתו הנשואה יש גם חיוב אבילות מה"ת, וזה משום שהוא חייב להיטמא לה מה"ת מדכתיב כ"א לשארו הקרוב אליו שארו זו אשתו, וא"כ למאי הוצרך הרמב"ם לטעמא מפני שעשאוה כמת מצוה כיון שאין לה יורש אלא הוא.

אכן נראה דיש בזה נפ"מ במסר האב לשלוחי הבעל, דפסק הרמב"ם בפכ"ב מה' אישות ה"א הבעלה יורשה, ולפי המבואר בדעת הרמב"ם לא הוי אשתו שארו, אלא בגמרו הנישואין, וא"כ במסר האב לשלוחי הבעל שהוא רק תחילת הנישואין דהיינו הבאה לביתו, אבל עדיין לא גמרו הנישואין עד שתכנס לחופה דהיינו יחוד, א"כ לא הוי שארו הקרוב אליו להיטמא לה, ואשר ע"כ כתב הרמב"ם עוד טעם

מה' נחלות ה"ח השיג על זה וז"ל, א"א איני מודה בזה משמעתי בתרייתא דמי שמת. ועיי' במגיד משנה, ובאמת דבסוף מי שמת משמע שהיא מה"ת. אמנם לפי המבואר הרי מדברי שמואל שאמר לירושתה, יש מקור לדעת הרמב"ם שירושת הבעל הוא רק מדרבנן.

ונראה עוד בזה, דכתב הרמב"ם בפכ"ב מה' אבל ה"ז, אשתו של כהן מתטמא לה על כרחו וכו', עשאוה כמת מצוה, כיון שאין לה יורש אלא הוא לא תמצא מי שיתעסק בה, ואינו מטמא אלא לנשואה בלבד, אבל הארוסה אינו מטמא לה. ועיי' בכ"מ ומ"ש עשאוה כמת מצוה שאין לה יורש אלא הוא וכו', בר"פ האשה רבה מאימתי יורש אדם את אשתו קטנה וכו', ויורשה ומטמאה לה וכו', והא הכא דמדאורייתא אביה מטמא לה, ומדרבנן מטמא לה בעל משום דה"ל מת מצוה וכו', ומשמע שלא הוצרכו לכן אלא באשתו קטנה, אבל בגדולה מדינא מטמא לה דכתיב כ"א לשארו, וי"ל כיון דקריא ולא ענו לה שייך נמי בגדולה, נקט טעמא דשויא בכולהו. ודבריו תמוהים דמאי נפ"מ יש בזה שהוא מטמא לאשתו הגדולה משום דה"ל מת מצוה מפני שהוא יורשה, כיון דמדינא מטמא לה דכתיב כ"א לשארו, א"כ למה הוצרך לטעמא דה"ל מת מצוה.

ועוד צ"ע לדעת הרמב"ם בסה"מ הובא דבריו בכ"מ בפ"א ה"א שם, דמצות אבילות על קרובים למדים מהא שנצטוו הכהנים להיטמא לקרובים, ובפ"ב ה"א שם כתב, אלו שאדם חייב להתאבל עליהן דין תורה וכו', ומדבריהם שיתאבל האיש על אשתו הנשואה. ועיי' בכ"מ וא"ת מאחר שרבינו סובר דמדין קרובים שהכהן מיטמא להם למדנו שמתאבלים עליהם וכו',

נדה לא גרעה ממסר האב לשלוחי הבעל שמסירתה זו היא כניסתה לחופה, וא"כ נמצא דבחופת נדה הוא קונה אותה להפרת נדריה, ולירשה, ולהיטמא לה, כיון שהוא יורשה הרי היא כמת מצוה כמש"כ הרמב"ם בה' אבל הנ"ל, אלא, "שלא גמרו הגישואין" והרי היא כארוסה עדיין, היינו שהיא לא אשתו גמורה שמתורת לו כמש"כ הרמב"ם בפ"י מה' אישות ה"ב הנ"ל, ואין היא בכלל שארו הקרוב אליו, כיון "שלא גמרו הגישואין" והרי היא כארוסה עדיין, ויש בזה נפ"מ גם לד"ת, היינו שאינו חייב להתאבל עליה.

לפי זה הרי נידחא הא דתמחו הראשונים על הרמב"ם דחופת נדה לא הוי חופה, והלא קי"ל דיש חופה לפסולות, א"כ חופת נדה למה לא יקנה. אמנם לפי המבואר הרי באמת חופת נדה קונה, ויש עליה שם חופה שהוא הבאה לביתו, ולכן קי"ל דיש חופה לפסולות, אלא דבחופת נדה, "לא גמרו הגישואין" אבל תחילת הגישואין יש גם בחופת נדה. ואשר ע"כ שפיר כתב הרמב"ם שם בה"י, ולא תנשא נדה עד שתטהר, ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר, ואם עבר ונשא ובירך אינו חוזר ומברך, היינו כיון שתחילת הגישואין שהוא הבאה לביתו יש גם בחופת נדה, והוא קונה אותה להפרת נדריה, ולירשה, ולהיטמא לה, א"כ בדיעבד אם בירך ברכת חתנים אינו חוזר ומברך, ואע"ג דלכתחילה יש לברך ברכת חתנים בגמר הגישואין, מ"מ בדיעבד אם בירך ברכת חתנים בתחילת הגישואין, הרי זה ברכת חתנים ואינו חוזר ומברך. וזהו דכתב הרמב"ם ולא תנשא נדה עד שתטהר, כלומר שגם תחילת הגישואין שהוא הבאה לביתו, וקונה אותה להפרת נדריה, ולירשה ולהיטמא לה, גם כשהיא

הבאשתו הנשואה מיטמא לה, וזה משום דה"ל כמת מצוה כיון שאין לה יורש אלא הוא, וא"כ גם במסר האב לשלוחי הבעל, כיון שהוא יורשה הוא מיטמא לה, מפני שעשאה כמת מצוה.

ולפי זה נמצא דגם דעת הרמב"ם הוא כמש"כ התוס' בכתובות מ"ח ע"ב ד"ה ושמואל הנ"ל, דבמסר האב לשלוחי הבעל הוא מיטמא לה, אלא דחלוקים הם בטעמיהם, דלדעת התוס' הוא מיטמא לה מתורת אשתו הנשואה דכתיב כ"א לשארו הקרוב אליו שארו זו אשתו, שהרי לדעת התוס' חופה היא כל שהביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם גישואין, וילפינן לה מדכתיב ואם בית אישה נדרה, וא"כ נמצא דבהבאה לביתו הרי זה גם גמר הגישואין, ולכן הוא מיטמא לה מתורת שארו הקרוב אליו. אבל לדעת הרמב"ם הוא מיטמא לה, לא מתורת שארו הקרוב אליו שהרי עדיין לא גמרו הגישואין, אלא כיון שהוא יורשה, א"כ הרי היא כמת מצוה. ויש בזה נפ"מ לדינא, שלדעת הרמב"ם אינו חייב להתאבל עליה, שהרי על מת מצוה יש רק חיוב להיטמא, ולא להתאבל שהוא רק על קרובים, ועל אשתו הנשואה שהיא שארו הקרוב אליו, וא"כ במסר האב לשלוחי הבעל, שהוא מיטמא לה מתורת מת מצוה, ולא מתורת שארו הקרוב אליו, א"כ אינו חייב להתאבל עליה. אבל לדעת התוס' שהוא מיטמא לה מתורת שארו הקרוב אליו, א"כ הוא גם חייב להתאבל עליה!

ה

מעשה נראה לפי המבואר בדעת הרמב"ם דחופת נדה לא הוי חופה, היינו, "דלא גמרו הגישואין" אבל תחילת הגישואין שהוא הבאה לביתו יש גם בחופת נדה, והיינו שחופת

נדה, מ"מ לכתחילה לא תנשא נדה עד שתטהר. ויש להביא ראיה לזה, דכתב הרמב"ם בפכ"ב מה' אישות ה"ד, הנושא אשה שהיא אסורה לו, הואיל ויש לו בה קידושין אם מתה תחתיו יירשנה. ועיי' במגיד משנה הנושא אשה וכו', מפורש בתוספתא פ"ב מיבמות בין בחיבי לאוין בין בשניות מדבריהם שהבעל יורשה. וצ"ע הלא חופת חייבי לאוין, הרי היא כחופת נדה דלא הוי חופה, ולדעת המגיד משנה בפ"י מה' אישות ה"ב, שאין חופת נדה קונה לא ליורשה ולא להיטמא לה, א"כ למה בחופת חייבי לאוין הוא יורשה. ואשר מוכרח בדעת הרמב"ם דגם בחופת נדה הוא קונה אותה ליורשה ולהיטמא לה, ולכן גם בנושא חייבי לאוין, כיון שתפסי בה קידושין, הוא קונה אותה ליורשה. שוב ראיתי שבעיקר הדברים לומר בדעת הרמב"ם שבחופת נדה הוא קונה אותה ליורשה ולהיטמא לה, כבר העיר בזה בעל „כבוד חופה" על הקונטרס „חופת חתנים" בספר שעה"מ הלכות אישות, אלא שהרבה חילוקי דינים יש בין דבריו לדברינו עיי"ש ואכמ"ל.

והנה כתב הרמב"ם בפ"י מה' אישות ה"ד, מותר לארס בכל יום חול וכו', אבל אין נושאין נשים לא בע"ש ולא באחד בשבת, גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה שהתתן טרוד בסעודה, ואצ"ל שאסור לישא אשה בשבת. ועיי' במגיד משנה ואצ"ל בשבת פשוט הוא וכו', ובנישואין הרי הוא קונה אותה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה, וכן מבואר בירושלמי פ"ק ע"ב.

אמנם בירושלמי פ"א דכתובות ה"א גרסינן, שעד שלא כנס אינו זכאי לא במציאתה, ולא במעשה ידיה, ולא בהיפר נדריה, משכנס

זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהיפר נדריה, אם אומר את כן נמצאתה כקונה קנין בשבת. ועיי' ברא"ש פ"ק דכתובות ס"ג שהביא את דברי הירושלמי וכתב, הלכך אין להכניס בתולה לחופה בשבת, דעיי' החופה הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה והוא כקונה קנין בשבת. וכ"ה בטור אה"ע סי' ס"ד, אבל אין כונסין את הבתולה לחופה ביום שבת, לפי שעיי' החופה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה, והוא ליה כקונה קנין בשבת. הרי מבואר בדברי הרא"ש והטור דעיקר הטעם הוא דנישואין הוי קנין בשבת, משום דזוכה במע"י ובמציאתה, וכנראה שכך היה להם הגירסא בירושלמי הנ"ל, וצ"ע דברי המגיד משנה דכתב משום דעיי' החופה הוא קונה אותה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה, ולמה לא כתב משום דזוכה במע"י ובמציאתה. ונראה בדעת המגיד משנה, דסובר כמש"כ הריטב"א בכתובות נ"ז ע"א, דבהגיע זמן ולא נשאה שחייב במזונותיה, הוא ג"כ זוכה במציאתה ובמעשה ידיה, וא"כ נמצא שאם נשאה לאחר הגעת זמן, הוא יכול לכנסה גם בשבת, שהרי עיי' החופה אינו קונה כלום, שהרי כבר זכה במע"י ובמציאתה, לכן כתב המגיד משנה דמ"מ אסור לכנס בשבת, משום דקונה אותה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה. **אולם** הרא"ש והטור סברי כדעת הרא"ה המובא בש"מ כתובות ק"ז ע"ב ד"ה ואי, דבהגיע זמן אע"פ שהוא חייב במזונותיה, מ"מ מע"י ומציאתה לעצמה (ועיי' מש"כ בזה בסי' ב באריכות) וא"כ נמצא דגם כשכנסה לאחר הגעת זמן, הוא קונה אותה למע"י ולמציאתה, ואין קנין קנין בשבת. והא דלא כתבו הרא"ש והטור כמש"כ המגיד משנה, משום דקונה אותה ליורשה ולהיטמא לה ולהפר

משום שאין קנין בשבת, א"כ למה כתב הרמב"ם הטעם משום גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת.

לכן נראה לפי המבואר בדעת הרמב"ם דבמסר האב לשלוחי הבעל, ובחופת נדה, הרי זה תחילת נישואין והיא ברשות הבעל להפר נדריה ולירשה ולהיטמא לה, וא"כ פשוט הוא שחייב במזונותיה מתורת נשואה, והוא זוכה במעשה ידיה ובמציאתה, שהרי אמרו בכתובות מ"ח ע"ב מסירתה, "לכל" וזה עדיף מהגיע זמן ולא נשאה, שהרי במסר האב לשלוחי הבעל יש כבר תחילת נישואין, שמסירתה זו היא כניסתה לחופה, וכ"ה להדיא בש"מ כתובות מ"ח ע"ב ד"ה והרב וז"ל, דהא לענין מעשה ידיה ומציאתה לגמרי נתרקנה רשותה לבעל במסירת האב לשלוחי הבעל. ולפי זה יש להסתפק אם גמר הנישואין דהיינו היחוד מותר לעשות בשבת, שהרי לפי טעם הירושלמי משום שאין קנין קנין בשבת, היה מותר לעשות גמר הנישואין אפילו בשבת, כיון שכבר קנה אותה לכל קניני אישות, ואשר ע"כ כתב הרמב"ם עוד טעם שאין נושאים בשבת משום גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת בטורח הסעודה, והסעודה בנישואין הלא הוא בגמר הנישואין, שהרי אז מברכין לכתחילה ברכת חתנים, וכמש"כ הרמב"ם הנ"ל גבי חופת נדה, שאין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר. **והנה** הירושלמי דאמר הטעם שאין נושאים בשבת, משום שאין קנין קנין בשבת, ולא כמש"כ הרמב"ם גזירה שלא יבוא לידי חילול שבת. ונראה דהירושלמי סובר כמש"כ התוס' בכתובות ז' ע"א ד"ה והלכתא, דלמסקנא לא חיישינן שמא ישחוט בן עוף, ואהא סמכינן למיעבד סעודה בשבת, אבל הרמב"ם לטעמיה

נדריה. ונראה דסברי דאין זה בכלל קנינים שאין קנין בשבת, שהרי הא דמיטמא לה ומיפר נדריה, זה לא מתורת קנינים שקונה באשתו, אלא שהוא דין באשתו הנשואה לו שהיא שארו הקרוב אליו להיטמא לה, כמו שהוא מיטמא לשאר קרוביו, וה"ה בהפרת נדריה שאין זה מתורת קנין, אלא שהוא דין בנשואה שהבעל מיפר נדריה, וגם הא דהבעל יורש את אשתו אין זה מהלכות קנינים, שהרי דעת הרא"ש הוא בב"ב קמ"ו ע"ב דירושת הבעל הוא מה"ת, וזה למדים מקרא שארו זו אשתו, והיינו דע"י הנישואין היא נעשית שארו, והוא יורש אותה כמו כל קרוב שיורש את קרובו, וא"כ אין זה בכלל קנינים שאין קנין בשבת, ואשר ע"כ כתבו הרא"ש והטור שהקנין שיש בנישואין הוא מה שזוכה במע"י ובמציאתה שאלו הם קנינים של ממון, ועל זה נאמר שאין קנין בשבת.

והנה הרמב"ם כתב בפ"י מה' אישות הי"ד הנ"ל, אבל אין נושאים נשים לא בע"ש, ולא באחד בשבת גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת וכו', ואצ"ל שאסור לישא בשבת. ומשמע מדבריו דחד טעמא הוא גזירה שמא יבוא לידי חילול שבת, ולכן כתב ואצ"ל שאסור לישא בשבת, היינו מהאי טעמא שמא יבוא לידי חילול שבת, ולא כמש"כ המגיד משנה דהטעם הוא משום דאין קנין קנין בשבת.

וכן כתב המאירי במוע"ק ח' ע"ב וז"ל, אפילו שבת שאין שמחה כתובה בה אין נושאים, אע"פ שנתקדשה כבר, ויש שבאין באיסור זה מגזירת שחיטת בן עוף. וכוונתו לדברי הרמב"ם הנ"ל, שכתב ואצ"ל בשבת, והיינו משום חשש חילול שבת. אלא דצ"ע הלא המגיד משנה הביא ירושלמי דהטעם הוא

היחוד היא נעשית בשואה גמורה, והרי היא שארו הקרוב אליו.

וזה מבואר בדברי הרמב"ם, דכתב בפ"י מה' אישות ה"א, והבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקידשה, משיערה בה קנאה ונעשית בשואה והרי היא אשתו לכל דבר. הרי מפורש דשני דברים הם בנשואין, חדא שקנאה, ועוד שהיא נעשית בשואה והרי היא אשתו לכל דבר. ועיי' במגיד משנה שם, ואפילו אם קידשה בביאה וכו', פ"ק דקידושין איבעיא להו בגמרא ביאה נישואין עושה או אירוסין עושה, ואמרו נפ"מ ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה, ולא אמרו אם מותר לבא עליה, ומשמע דאפילו ת"ל נישואין עושה, אסור לבא עליה דהא מיחסרה כניסה לחופה. הרי כתב ג"כ דשני דיני נישואין הם, חדא קניני נישואין ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה, ועוד דין בשואה גמורה שתהא מותרת לו, וא"כ אפילו ביאה נישואין עושה, מ"מ לא הוי עוד בשואה גמורה, משום דמיחסרה כניסה לחופה.

לפי זה הרי ניחא הא דיליף ר"ה דחופה קונה, ק"ו מכסף שאינו גומר קונה, חופה שגומרת א"ד שיקנה. ונראה דעיקר הלימוד הוא מחופה שהוא הבאה לביתו שיש על זה תורת קנין, וא"כ למדים ק"ו מכסף שאינו גומר קניני אישות, ומ"מ קונה בתורת קידושין, חופה שגומרת קניני אישות, א"ד שיקנה בתורת קידושין, אבל מחופה דהיינו יחוד שהוא רק מעשה נישואין, לא שייך בכלל למילף שחופה קונה, שהרי אין על זה תורת קנין כלל, וכיון שכן שהלימוד הוא מחופה שהוא הבאה לביתו, וחופה זו הלא קונה גם בנדה כנ"ל, א"כ נמצא שגם בנדתה למדים שחופה קונה.

דגם למסקנא חיישינן שמא ישחוט בן עוף, לכן כתב עוד טעם להא דאין נושאים נשים בשבת, והיינו שאפילו גמר הנשואין אסור לעשות בשבת, וזה משום שמא יבוא לידי חילול שבת.

ו

עכ"פ מבואר בדעת הרמב"ם, דבחופת נדה, ובמסר האב לשלוחי הבעל, הרי היא ברשות הבעל לכל קניני אישות, אלא „שלא גמרו הנישואין“ עד שתכנס לחופה דהיינו יחוד. ובוזה יהא ניחא הא דתמה בק"ג על הרא"ש פרק אע"פ סק"ה, לשיטת הרמב"ם דחופת נדה לא הוי חופה, הלא בנדה קדושי תפסי בה, וא"כ הא דיליף בקידושין ד"ה דחופה קונה ק"ו מכסף שאינו גומר קונה, חופה שגומרת א"ד שיקנה, ולשיטת הרמב"ם ע"כ צ"ל הא דיליף חופה קונה, אינו קונה בעת נדתה, דהא מהיכי אתי מחופה שגומרת, והיא גופה אינה גומרת בשעת נדותה, אבל כסף שטר וביאה קונים אפילו בשעת נדתה, א"כ מאי פריך התם ד"ג, ולר"ה דאמר חופה קונה מניינא למעוטי מאי, הא לר"ה נמי אית לן למימר דמנינא אתי למעט חופה, דהני שלשה קנו אפילו בעת נדתה, למעוטי חופה דאינו קונה בשעת נדתה.

ואשר נראה לומר בזה, לדעת הרמב"ם דתרת איתנייהו בחופה, הבאה לביתו, ויחוד, א"כ הא דיש תורת קנין בחופה, זהו רק בדין חופה שהוא הבאה לביתו, כיון שהיא נכנסת לרשות הבעל לכל קניני אישות, א"כ יש על זה תורת קנין ככל הקנינים. אבל היחוד שיש בחופה, זהו לא מתורת קנין, שהרי היא כבר קנויה לו לכל קניני אישות בהבאה לביתו בלבד, אלא שהוא רק מעשה נישואין, שע"י

מעשה נראה דהא דבעינן בקניין נישואין מדעתה, לפי המבואר שאין זה דין מסוים בהלכות נישואין, דבעינן דעתה לעצם חלות הנישואין, אלא שהוא דין בהלכות קנינים דבעינן דעת המקנה, ואשר ע"כ נראה דהא דבעינן דעתה בנישואין, זהו רק בחופה שהוא הבאה לביתו שיש על זה תורת קנין, א"כ על זה בעינן מדעתה, היינו דעת המקנה, אבל בחופה דהיינו יחוד, שהוא רק מעשה נישואין, שע"י היחוד היא נעשית נשואה גמורה, לזה לא בעינן מדעתה, אלא גם בעל כרחיה היא נעשית נשואה גמורה. ויש בזה גפ"מ לדינא בחופת נדה, או במסר האב לשלוחי הבעל, שהרי היא ברשות הבעל לכל קניני אישות, אלא שעדיין,, לא גמרו הנישואין" עד שתכנס לחופה דהיינו יחוד, דלזה מהני גם שלא מדעתה, כיון שאין על זה תורת קנין, לא בעינן דעת המקנה.

ולפי זה אי אפשר לומר דהא דקתני במתני' בתולה נשאת, דהיינו מדעתה כמש"כ

התוס' הנ"ל, שהרי יש בתולה שנשאת גם שלא מדעתה, וכגון במסר האב לשלוחי הבעל, לפי המבואר הוא יכול להכניסה לחופה דהיינו יחוד גם שלא מדעתה. אולם התוס' לטעמייהו דכתבו בכתובות מ"ח ע"ב הנ"ל, דבמסר האב לשלוחי הבעל הוא מיטמא לה מתורת שארו הקרוב אליו, והיינו דסברי דחופה לאו היינו יחוד, אלא חופה היא כל שתביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם נישואין, וילפינן לה מדכתיב ואם בית אישה נדרה, וא"כ נמצא דהא דקתני במתני' בתולה נשאת, היינו חופה שהוא הבאה לביתו, ועל זה בעינן מדעתה, כיון שהוא קנין נישואין, א"כ בעינן דעת המקנה, ואשר ע"כ שפיר כתבו התוס' דהא דקתני במתני' בתולה נשאת, היינו להשמיענו דבעינן מדעתה בקנין נישואין, כיון שלא משכחת תורת נישואין שלא מדעתה, שהרי עיקר דין נישואין הוא הבאה לביתו, שהוא מתורת קנין, א"כ בעינן דעת המקנה וכמו שנתבאר.